

Ο ΘΕΡΣΙΤΗΣ

ΠΡΟ ΤΗΣ ΚΡΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΙΣ

Ἐπιθυμῶ νὰ γράψω τὴν ἀπολογίαὶν ἐνὸς ἀδίκηθέντος. Τὸ ὄνομα ἀνδρὸς, τὸ ὁποῖον κατέστη διὰ τῶν αἰῶνων συνώνυμον ὕβρει καὶ περιφρονήσει, χωρὶς οὐδεμίᾳ ὑπὲρ αὐτοῦ ν' ἀκουσθῆ φωνὴ ἀναψηλαφήσεως καὶ ἐπανορθώσεως, εἶνε δίκαιον νὰ τύχη ἱκανοποιήσεώς τινος καὶ ἀπολογίας ἐπὶ τῇ καταδίκη, ἣν ὑφίσταται, στιγματισθὲν ὑπὸ τῆς ὀμηρικῆς ποιήσεως. Ἰπὸ τῆς ποιήσεως δημιουργηθὲν τὸ πρόσωπον τοῦτο, δὲν ἀποδείκνυται, ἐκ τῶν κατ' αὐτοῦ στοιχείων τῆς κατηγορίας, μοχθηρὸν καὶ ἀχρεῖον, οἷον παρέστησεν αὐτὸ ὁ ἀόμματος ραψῶδός, ὁ ἄσας τὰ κλέα τῶν θεῶν καὶ τῶν ἡρώων, ἀλλ' ἀνεπεικῆς καὶ ἀδιάφορος φανεῖς πρὸς τοὺς μὴ ἔλκοντας τὸ γένος ἀπὸ θεῶν, οὓς ἀπέκλεισε τοῦ τεμένουσ τῆς μούσης του. Σπανίως ἡ ποίησις ἐστιγματίσει μετὰ τοσαύτης ἀποστροφῆς πρόσωπόν τι, εἴτε ἱστορικῶς ἀγωνισθὲν, εἴτε δημιουργημα αὐτῆς καθ' ὀλοκληρίαν, ὅσον τὸν Θερσίτην ἡ ὀμηρικὴ ποίησις. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ κατέστη παροιμιῶδες. Παρέστη ἐξωτερικῶς δύσμορφος, ἐσωτερικῶς οὐτιδανός, ἐξεπροσώπησε δὲ τὸ εἶδεχθὲς μέρος τῆς λαμπρᾶς εἰκόνας τῆς Ἰλιάδος, ἣν ἔγραψε μετ' ἀμιμῆτου χάριτος ἡ γραφίς τοῦ θεοῦ Ὁμήρου, παρὰ τὰς ἀπαραιμίλους φυσιογνωμίας τοῦ Ἀγαμέμνονος, τοῦ Ἀχιλλέως, τοῦ Ὀδυσσεῦς, τοῦ Αἴαντος, αὐτῶν τῶν Τρώων, ἐνὸς Ἐκτορος, ἐνὸς Αἰνείου. Ἄν ὁ Ἀγαμέμνων εἶνε ὁ πανελλήνιος ἡγεμὼν, ὁ «ἄναξ ἀνδρῶν, κοσμήτωρ λαῶν, ὃς μέγα πάντων Ἀργείων κρατεεῖ, καὶ οἱ πείθονται Ἀχαιοί», ἔχων τὸ ἀξίωμα τοῦτο δι-

καίω καταγωγῆς ἐκ θεῶν καὶ δικαίω ἀναγνωρίσεως τῶν περὶ αὐτὸν ἡγεμόνων, ἂν ὁ Ἀχιλλεὺς καλεῖται διογενῆς, διότι εἰς τοὺς γάμους τῶν γονέων αὐτοῦ παρέστησαν οἱ θεοὶ ἐπὶ τοῦ Πηλίου. ἂν ὁ Ὀδυσσεὺς παρίστησι τὸν τύπον τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς πονηρίας μεταξὺ πάντων τῶν Ἑλλήνων, ὅσοι μετὰ τῶν Ἀτρειδῶν ἦλθον ὑπὸ τὸ Ἴλιον, ἂν ὁ Μενέλαος χαρακτηρίζεται ὡς βοὴν ἀγαθός, πάντες δ' ἐν γένει οἱ πρωταγωνισταὶ τῆς ἀπαραμίλλου ἐκείνης ἐποποιίας ἀνάγουσι τὴν καταγωγὴν αὐτῶν εἰς θεοὺς, εἰς μόνος ἐξαιρεῖται καθ' ὀλοκληρίαν τῆς εὐνοίας τοῦ θεοῦ ποιητοῦ· δὲν καλεῖται οὗτος οὔτε διοτρεφῆς, οὔτε βοὴν ἀγαθός, οὔτε ἐκπαγλότατος πάντων ἀνδρῶν. Εἶνε ἀπόκληρος πάσης συμπαθείας καὶ χάριτος· εἶνε ὁ αἰσχιστος τῶν ἀνδρῶν, ὅσοι ὑπὸ Ἴλιον ἦλθον· ὡς τοιοῦτος δὲ στιγματίζεται δι' εἰκόνων, αἵτινες διηρώνισαν μὲν αὐτὸν ὡς ἥρωα ρωπογραφίας, κατέστησαν δ' ἀπὸ αἰώνων ἤδη τὸ ὄνομά του συνώνυμον τῷ φθόνῳ, τῇ κακίᾳ, τῇ μοχθηρίᾳ.

Ἡ Μοῦσα τῆς ποιήσεως συνήθως ἀντλεῖ τὰς ἐμπνεύσεις αὐτῆς καὶ τὰς εἰκόνας ἀπὸ τῶν ἀθανάτων προτύπων τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ καλοῦ· ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ διεκδικήσῃ τὴν τιμὴν ταύτην, ἂν αἱ ἐμπνεύσεις αὐτῆς δὲν ἀπορρέωσι συγχρόνως καὶ ἀπὸ τοῦ αἰσθημάτος τῆς δικαιοσύνης. Ἡ ποίησις δὲν κέκληται μόνον νὰ δημιουργῇ κόσμους ἐκ τῶν θελημάτων τῆς φύσεως, ἢ ἐκ τῶν αἰσθημάτων τῆς καρδίας, ἢ ἐκ τῶν πτήσεων τῆς φαντασίας πρὸς ιδεώδεις κόσμους· νὰ κατατρίβῃ τὸν χρόνον αὐτῆς περὶ τὰ ἄσπιλα κάλλη τῆς σελήνης, ἢ περὶ τὰ παρθενικὰ καὶ γοητεύοντα βλέμματα τρυφερᾶς ἐρωμένης. Εἰσερχομένη εἰς τὸ εὐρὺ στάδιον τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, ἐφ' οὗ δεινὸς ἐκάστοτε διεξάγεται ἀγὼν ιδεῶν, αἰσθημάτων, τάσεων, συμφερόντων, ὀφείλει νὰ παραστήσῃ τὸν ἀγῶνα τοῦτον μετὰ πάσης ἀμεροληψίας καὶ δικαιοσύνης, χωρὶς ν' ἀποκλινῇ ὑπὲρ τούτου ἢ ἐκείνου, ἀδίκως συμπαθοῦσα καὶ χαριζομένη. Ἄλλ' ὁ Ὅμηρος ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἐπελάθετο τῶν κηθηκόντων τοῦ ποιητοῦ. Ὁ ἀμίμητος σκηνογράφος τῶν ἐμφύχων

καὶ ἀψύχων πραγμάτων δὲν ἐδείχθη ἀνώτερος ἑαυτοῦ, τῆς ἐποχῆς του· ὑπέκυψεν εἰς τὰς ἰδέας αὐτῆς, τὰ αἰσθήματα, τὰς προλήψεις. Καὶ ἐδημιούργησε τὸν Θερσίτην, ἀπεχθές, χυδαῖον, τὸν οἶκτον καὶ τὸν γέλωτα ἀπὸ αἰώνων διεγεῖρον πρόσωπον ἐν μέσῳ τοσοῦτων λαμπρῶν μορφῶν θεῶν, θεοειδῶν ἡρώων, ἀπαραμίλλων καὶ ἀνεπιλήπτων. Ἐδικαιοῦτο εἰς τοῦτο ὁ θεῖος ποιητὴς τῆς Ἰλιάδος; Ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ἐν τῇ κλασικῇ ἐποποιίᾳ στοιχείων ἐξάγεται τὸ δίκαιον τῆς κατὰ τοῦ Θερσίτου κατηγορίας καὶ καταδίκης τοῦ ποιητοῦ; Θέλω τὸ ἐξετάσει διὰ βραχείων, ὑπέικων οὐχὶ εἰς ὄρμην τοῦ παραδόξου, ἀλλ' εἰς αἰσθημα ἐπανορθώσεως τῆς φήμης ποιητικοῦ ἥρωος, ὅστις ἐκ τοῦ ἀγῶνος, ὃν διεξάγει ἐν τῇ Ἰλιάδι, ἐδικαιοῦτο νὰ τύχῃ εὐφημοτέρας ὅπως δῆποτε μνήμης καὶ ἐντιμοτέρας ἀναγραφῆς ἐν τῇ θαυμασίᾳ πινακοθήκῃ τῶν ὀμηρικῶν ἡρώων.

Κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον ἐγένοντο ἀπόπειραι πλείστων ἱστορικῶν ἐπανορθώσεων. Ἐγένετο ἀναθεώρησις τῆς ἐτυμολογίας πολλῶν κρίσεων τῶν παρωχημένων γενεῶν, τοιοῦτοτρόπως δὲ παρέστημεν θεαταὶ τοῦ φαινομένου τῆς ἀνατροπῆς πλείστων ἡμῶν γνωμῶν περὶ προσώπων, ἅτινα ἢ νεωτέρα κριτικὴ, ὅτε μὲν ἐζήτησε νὰ ἐξαγνίσῃ καὶ ν' ἀποκαθάρσῃ ἀπὸ τοῦ ἱστορικοῦ ρύπου, τοῦ κηλιδοῦντος τὴν φήμην αὐτῶν, ὅτε δὲ, καταρρίπτουσα τὰς παραδεδεγμένας ἰδέας περὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἠθικότητος μεγάλων τινῶν ἀνδρῶν τῆς ἱστορίας, νὰ παραστήσῃ αὐτοὺς ὡς σφετεριστὰς τῆς δόξης, πλαστογράφους τῆς ἀνθρωπίνης ὑπολήψεως, ἧς κατ' οὐδένα τρόπον ἐδικαιοῦντο. Μεγάλοι ἱστορικοὶ ἔνοχοι μετεμορφώθησαν διὰ τῆς μαγικῆς λαβίδος τῆς κριτικῆς εἰς ἐξόχους ἐναρέτους, παραγνωρισθέντας ὑπὸ τῶν συγχρόνων, ἀδικηθέντας ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων. Ἄνδρες, κριθέντες παρὰ τῶν συγχρόνων εὐγενεῖς καὶ ἐνάρετοι, ὡς τοιοῦτοι δὲ παραδοθέντες ἡμῖν ὑπὸ τῆς ἱστορίας, καταγγέλλονται ἤδη σήμερον ὑπ' αὐτῆς ὡς ἀδίκως σφετερισθέντες τὴν δόξαν. Τὰ παραδείγματα τῶν ἐπανορθώσεων τούτων εἶνε ἄπειρα, καὶ δὲν ἔχω ἀνάγκην νὰ σημειώσω αὐτὰ ἐνταῦθα. Ἀπεπειράθην ἄλλοτε νὰ ἐξαγνίσω τὴν μνή-

μην ιστορικοῦ προσώπου, ἀδικηθέντος μέχρις ἐσχάτων, κατὰ τὰς ἀποδείξεις τῆς νέας ιστορικῆς κριτικῆς. Σήμερον ἀναλαμβάνω κοπιωδέστερον ἔργον, νὰ ἐξετάσω τὸ δίκαιον ποιητικῆς ἀπεχθείας καὶ ἐκφραλίσεως προσώπου, προκληθείσης ἔνεκα τῶν ιδεῶν τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἐξελλίσσεται ἡ κοινωνικὴ εἰκὼν, ἢς γωνίαν τινὰ ἀναλαμβάνω ν' ἀναπαραστήσω. Ἐν τῇ μεγάλῃ εἰκόνι τῆς Ἰλιάδος ἦτο ἀνάγκη μετὰ τῶν φωτεινῶν αὐτῆς σημείων νὰ συνδυασθῶσι καὶ τὰ σκοτεινὰ, πρὸς τὸν σκοπὸν ἴσως τοῦ ἐκ τῶν ἀντιθέσεων ἀποτελέσματος. Ἐὰν πρὸς τὸ πρῶτον ἐξελέγησαν ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου ὁ Ἀγαμέμνων, ὁ Ἀχιλλεὺς καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς, οἱ διοτρεφεῖς ἀνακτες τῆς γενεᾶς ἐκείνης, οἱ δικαίως καταγωγῆς ἐκπροσωποῦντες τὸ θεῖον δίκαιον τῆς βίας, τῆς καταπίεσεως καὶ τῶν προνομίων, πρὸς τὸ δεύτερον ἐξελέγη ὁ Θερασίτης, ὁ μόνος διαμαρτυρούμενος κατὰ τῶν ὑπερβάσεων τούτων τοῦ δικαίου, τοῦ ὁποίου ἡ ἔννοια δὲν εἶχε καθορισθῆ εἰσέτι ἐν τῇ ἐλληνικῇ κοινωνίᾳ.

* *
*

Δὲν σκοπῶ νὰ ἐρευνήσω ὧδε τὰ κατὰ τὴν ὀμηρικὴν ταύτην ἐποποιίαν. Ὑπῆρξεν ὁ τρωϊκὸς πόλεμος συνέπεια τῆς ὑπὸ τοῦ Πάριδος ἀρπαγῆς τῆς Ἑλένης, τῆς παραβιάσεως τῶν νόμων τῆς ξενίας, ἣν ἐτέλεσεν υἱὸς Ἀσιανοῦ δεσπότου κατὰ τοῦ εὐγενεστάτου τῶν βασιλικῶν οἴκων τῆς τότε Ἑλλάδος ; Ἡ ὑπῆρξεν ὁ ἀγὼν μετὰξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας, πολιτισμοῦ καὶ βαρβαρότητος, ὁ τοσάκις ὑπὸ ποικίλα ὀνόματα καὶ περιστάσεις ἐκδηλωθεὶς ἐν τε τῇ ἀρχαίᾳ καὶ τῇ νεωτέρᾳ ἱστορίᾳ, ἢ δὲ πλαστικωτάτῃ ἐλληνικῇ φαντασίᾳ τῶν χρόνων ἐκείνων ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου ἐδημιούργησε τὸν μῦθον τῆς ἀρπαγῆς τῆς Ὠραίας Ἑλληνίδος ; Δὲν σκοπῶ νὰ ἐξετάσω τὸ ζήτημα τοῦτο. Εἰσέρχομαι ἀμέσως εἰς τὸ ἀντικείμενον τοῦ θέματός μου, καταλείπων τὰ ἄλλα προβλήματα εἰς τοὺς ιστορικοὺς καὶ ἐθνολογικοὺς ἀρχαιοδίφας.

Μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν, οὓς ἐστιγματίσεν ἡ ποιητικὴ γραφὴς τοῦ Ὀμήρου ὡς αἰσχίστους καὶ ἀπεχθεστάτους πρωταγωνιστεῖ ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν ὁ Θερασίτης. Ἐδίκαιούτο πρὸς τοῦτο,

τὰ δὲ στοιχεῖα τῆς κατ' αὐτοῦ κατηγορίας εἶνε τοιαῦτα, ὥστε πράγματι νὰ κηρυχθῆ ἄξιος τῆς ἐπιθέσεως τοῦ ποιητοῦ ; Αὐτὸ τὸ ἔπος, προσηκόντως καὶ μετ' ἀπαθείας ἀναλυόμενον, ἐκβάλλει φωνὴν συνηγορίας ὑπὲρ τοῦ Θερασίτου.

Ἐννέα παρῆλθον ἐνιαυτοί, ἀφ' ὅτου ὑπὸ τὰ τείχη τοῦ Ἰλίου ὁ στρατὸς τῶν Ἀχαιῶν μάχεται κατὰ τῶν Τρῶων ἄνευ ἀποτελέσματος. Οἱ θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου μετέχουσι τοῦ ἀγῶνος καὶ οὗτοι, ἀλλ' ὑπὲρ οὐδενὸς τῶν μαχομένων κλίνει ὀριστικῶς ἢ πλάστιγξ τῆς νίκης. Ὑπὲρ τῶν εὐκνημίδων Ἀχαιῶν ἐνδιαφέρεται ὁ Ζεὺς, ὁ πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε, ἢ Παλλὰς Ἀθηνᾶ, ἀλλ' ἐκηρύχθησαν κατ' αὐτῶν ἕτεροι τῶν Ὀλυμπίων, δι' ἰδίους ἕκαστος προσωπικούς λόγους ἢ τοπικούς. Ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἀπόλλωνος Χρύσης, ἰδὼν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ κακαστᾶσαν λείαν τοῦ Ἀγαμέμνονος, ἐπικαλεῖται τὸν θεόν, οὗ τοςάκις ἐστεφάνωσε τὸν χαρίεντα ναόν, ταύρων δὲ καὶ αἰγῶν προσήνεγκεν αὐτῷ θυσίας, νὰ προσέλθῃ ἐκδικητῆς τῆς τιμῆς του κατὰ τῶν Ἀχαιῶν. Καὶ εἰσακούει ὁ ἐκηβόλος θεὸς τοῦ φωτὸς τὴν παράκλησιν τοῦ ἱερέως του, καὶ ἐκτοξεύει κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοπέδου διὰ τῶν ἐχεπευκῶν αὐτοῦ βελῶν τὸν λοιμὸν καὶ τὸν θάνατον. Ὑπὸ τοιαύτας ἰσοπάλους συνθήκας διεξαγόμενος ὁ ἀγὼν μεταξὺ Ἀχαιῶν καὶ Τρῶων, παρατείνεται ἀπὸ ἐννεατίας, πρὸ παντὸς ἐπιζημίᾳ τῶν πρώτων, μακροὰν τῆς πατρῴας γῆς ταλαιπωρουμένων, ἀγνοούντων τι τῶν πλείστων περὶ τῶν οἰκογενειῶν των. Ὑπὲρ οὐδενὸς κλίνει ἢ νίκη· καὶ αὐτὰ τὰ μαντεῖα ἀγνοοῦσιν, ὅποια ἔσται ἢ ἐκβασίς αὐτῆς, οἱ δὲ Ὀλύμπιοι ἀπὸ τῶν ἀθανάτων αὐτῶν δωμάτων συζητοῦσι καὶ ἐρίζουσι περὶ τοῦ μεταξὺ Ἀχαιῶν καὶ Τρῶων ἀγῶνος ἐπὶ ὑπερβάσει τῶν ἐν τῷ Ὀλύμπῳ εἰθισμένων κοινοβουλευτικῶν κανόνων.

Μεθ' ὅλα ταῦτα μόνον οἱ βασιλεῖς τῶν Ἀχαιῶν ἀδιαφοροῦσι πρὸς τὰς ταλαιπωρίας, ἃς ὑφίστανται οἱ ὑπ' αὐτῶν ἡγεμονευόμενοι ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Τροίας. Ἐκ τῶν λαφύρων, τῶν διαρπαζομένων ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν αὐτῶν κατὰ τῶν περὶ οἰκούντων λαῶν, οἱ βασιλεῖς λαμβάνουσι τὴν μερίδα τοῦ λέοντος, εἴτε εἰς κτήνη, εἴτε εἰς σῆτον, εἰς οἶονδῆποτε ἐπὶ

τέλους χρήσιμον πρὸς τὰς τοῦ βίου ἀνάγκας εἶδος. Ἄλλὰ τὸ μᾶλλον περίμαχον εἶδος, τὸ ἄκρον ἄωτον τῶν λαφύρων, τὸ καθιστῶν ἀξίας λόγου τὰς δηώσεις τῶν χρόνων ἐκείνων, εἶνε ἢ γυνή. Ἐν ἐκάστη ἀλώσει ἐχθρικῆς ἢ καὶ φιλικῆς χώρας οὐδέποτε λείπει ἀπὸ τῶν λαφύρων τὸ ὠραῖον φύλον. Ἐν τῇ πρὸς τὰς ἀκτὰς τῆς τρωϊκῆς χώρας μεταβάσει αὐτῶν οἱ ἐκδικηταὶ οὗτοι τῆς ἀρπαγείσης ἀπίστου συζύγου τοῦ Μενελάου ἐξέρχονται εἰς Λέσθον, ὑπὸ ὁμοφύλων ἀναμφιβόλως κατοικουμένην, καὶ ἐκεῖ ὁ υἱὸς τῆς Θέτιδος μετὰ τῶν συναγωνιστῶν τοῦ ἀρπάζει ὅτι εὕρισκει, ἀλλὰ μετὰ τῶν λαφύρων του ἐξέχουσιν ὠραῖαι Λεσθίδες παρθένοι. Ἐν μιᾷ τοιαύτῃ περιστάσει συγκομιδῆς καὶ διανομῆς λαφύρων δίστανται πρὸς ἀλλήλους Ἀχιλλεὺς καὶ Ἀγαμέμνων.

Ὁ στρατὸς τῶν Ἀχαιῶν εἶχεν ἀλώσει Θήβην, τὴν ἱερὰν τοῦ Ἀετῖωνος πόλιν. Πολλὰ ἀπεκομίσαστο λάφυρα ἐκ τῆς δηώσεως ταύτης, ἀλλὰ τὸ τιμαλφέστατον πάντων εἶνε ἢ καλὴ παρθένος Χρυσήτις, θυγάτηρ τοῦ Χρύσου, ἱερέως τοῦ Ἀπόλλωνος. Θρηνηὼν ὁ πατὴρ ἐπὶ τῇ ἀρπαγῇ τῆς κόρης του, προωρισμένης βεβαίως νὰ ὑπηρετήσῃ τὰς ἀκολάστους ὀρέξεις ἀρχηγοῦ τινὸς τῶν Ἀχαιῶν, προσέρχεται εἰς τὸ στρατόπεδον αὐτῶν, «θεὸς ἐπὶ νῆας»,

«λυσόμενός τε θύγατρα φέρων τ' ἀπέρεισι' ἄποινα,
στέμματ' ἔχων ἐν χερσίν ἐκηβόλου Ἀπόλλωνος
χρυσέφ' ἀνὰ σκήπτρῳ, καὶ ἐλίσσετο πάντας Ἀχαιοὺς,
Ἄτρεϊδα δὲ μάλιστα δῶμα, κοσμήτορε λαῶν»

» Ἀτρεΐδαί τε καὶ ἄλλοι εὐκνήμιδες Ἀχαιοί,
ὁμῖν μὲν θεοὶ δοῖεν Ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες
ἐκπέσαι Πριάμοιο πόλιν, εὖ δ' οἴκαδ' ἰκέσθαι·
παιδα δ' ἐμοὶ λῦσαι τε φίλην τ' τὰ ἄποινα δέχεσθαι,
ἄζόμενοι Διὸς υἱὸν ἐκηβόλον Ἀπόλλωνα».

Πάντες οἱ Ἀχαιοὶ ἐκάμφθησαν πρὸ τῶν ἰκεσιῶν τοῦ φιλοστόργου πατρὸς, ἀλλ' εἰς μόνος ἔμεινεν ἄτεγκτος ἐνώπιον τῆς θλιβερᾶς ταύτης εἰκόνας. Ὁ Ἀτρεΐδης Ἀγαμέμνων, ἐφ'

ὄν ἔπεσε λάφυρον ἢ ὠραία κόρη τοῦ ἱερέως. Καὶ ἀπέπεμψεν αὐτὸν κακῶς, μέχρις ὕβρεως τοῦ σκήπτρου καὶ τοῦ στέμματος τοῦ θεοῦ. Κατέλιπεν ὁ γέρον τὰς κοίλας τῶν Ἀχαιῶν νῆας,

«βῆ δ' ἀκέων παρὰ θίνα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης,

ἱκετεύων τὸν υἱὸν τῆς Λητοῦς πρὸς ἐκδίκησιν τῆς ὕβρεως :

«Κλυθὶ μευ, ἀργυρότῳ, ὃς Χρῦσην ἀμφιβέβηκας
Κίλλαν τε Ζαθέην, Τενέδοιό τε Ἴφι ἀνάσσεις,
Σμινθεῦ, εἴποτέ τοι χαρίεντ' ἐπὶ νηὸν ἔρριψα,
ἢ εἰ δὴ ποτέ τοι κατὰ πύονα μηρί' ἔκηρα
ταύρων ἠδ' αἰγῶν, τόδε μοι κρήνην ἐέλδωρ.
τίσειαν Δαναοὶ ἐμὰ δάκρυα σῆσι βέλεσσιν.»

Ὁ θεὸς τοῦ φωτὸς ἐπήκουσε τῶν ἱκεσιῶν τοῦ ἱερέως τοῦ καὶ κατῆλθεν ἀπὸ τῶν κορυφῶν τοῦ Ὀλύμπου, νυκτὶ εἰσικῶς, ρίπτων τὰ ἐχευευκῆ αὐτοῦ βέλη κατὰ τοῦ ἀχαικοῦ στρατοπέδου. Ἐπὶ ἐννέα ἡμέρας ἐξηκολούθησε τοῦτο, ἀπέθανον πολλοὶ καὶ ἤθελον ἐξοντωθῆ ἀναμφιβόλως, ἂν τὴν δεκάτην ἡμέραν δὲν ἐκάλει τὸν λαὸν εἰς συνέλευσιν ὁ Ἀχιλλεὺς κατὰ προτροπὴν τῆς Ἥρας, ἐνδιαφερομένης ὑπὲρ τῶν Ἀχαιῶν.

Λαβῶν τὸν λόγον ὁ Ἀχιλλεὺς ἀποτείνεται πρὸς τὸν Ἀτρεΐδην, προτείνων αὐτῷ νὰ ἐρωτηθῆ τις τῶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ μάντεων περὶ τοῦ ἐνσκήψαντος κακοῦ, καὶ περὶ τοῦ τρόπου τῆς θεραπείας.

Ἀνίσταται τότε ὁ Κάλχας Θεστοριδῆς, «αἰωνοπόλων ὄχ' ἄριστος» καὶ λέγει εἰς τὸν Ἀχιλλεῦ, ὅτι εἶνε πρόθυμος νὰ ἐξηγήσῃ τὴν αἰτίαν τοῦ κακοῦ, ἂν ὑπόσχηται οὗτος ὅτι θέλει προασπίσει αὐτὸν ἐν ἡ περιπτώσει χολωθῆ ἀνὴρ, μέγα δυνάμενος παρὰ τοῖς Ἀχαιοῖς. Ὁ Ἀχιλλεὺς ὑπόσχηται εἰς τὸν Κάλχαντα τὴν ὑποστήριξίν του, καὶ ἐν ἡ περιπτώσει χολωθησόμενος ἤθελεν εἶναι ὁ Ἀγαμέμνων. Καὶ εἶπε τότε ὁ μάντις, θαρσῆσας: — Δὲν ἐξωργίσθη ἐναντίον ἡμῶν ὁ Ἀπόλλων ἐπὶ μὴ προσφορᾷ θυσιῶν εἰς αὐτὸν, ἀλλ' ἕνεκα τοῦ ἱερέως, τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος προσβληθέντος, μὴ ἀπολύσαν-

τος τὴν θυγατέρα του· ἐντεῦθεν τὰ καθ' ἡμῶν ἐνσκήψαντα δεινὰ, ἅτινα δὲν θέλουσιν ἐκλίπει, πρὶν ἢ ἐπιστρέψωμεν τὴν θυγατέρα εἰς τὸν πατέρα αὐτῆς, ἄγοντες ἅμα ἱερὰν ἑκατόμβην πρὸς ἐξευμενισμόν τοῦ θεοῦ.

Ἄλλ' ὁ Ἀγαμέμνων ἐξωργίσθη ἐκ τῆς ἐρμηνείας ταύτης. — Μάντι κακῶν, ἐπιφωνεῖ πρὸς τὸν Κάλχαντα, αἰείποτε ἀρέσκεσαι τὰ κακὰ νὰ μαντεύῃς εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς. Ζητεῖς νὰ ἐπιστρέψω τὴν Χρυσίδα, ἀλλ' ἐγὼ προκρίνω αὐτὴν καὶ τῆς Κλυταιμνήστρας, καθὸ ὑπερτέραν καὶ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὰς φρένας. Οὐχ ἦπτον, πρὸς χάριν τῶν Ἀχαιῶν θέλω ἀποδώσει αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ οὗτοι ὀφείλουσι νὰ μοὶ δώσωσιν ἄλλην, ὄφρα μὴ οἶος Ἀργείων ἀγέραςτος ἔω.

Καὶ τότε ἤρξατο βίαιος ἀγὼν μεταξὺ Ἀχιλλέως καὶ Ἀγαμέμνονος. Ὁ πρῶτος καλεῖ τὸν δεύτερον φιλοκτημονέστατον πάντων, ἀλλ' ἀνταποδίδει τὰ ἴσα πρὸς τὸν Ἀχιλλεῖα ὁ Ἀγαμέμνων, συνηγορῶν ὑπὲρ τῆς μονοκρατορίας του·

«εἰς δὲ τις ἀρχὸς ἀνὴρ βουληφόρος ἔστω,
ἢ Αἴας, ἢ Ἴδομενεὺς, ἢ δῖος Ὀδυσσεὺς,
ἢ ἐγὼ Πηλεΐδης, πάντων ἐκπαγλότατ' ἀνδρῶν».

Ἄλλ' ὁ Ἀχιλλεὺς προβαίνει περαιτέρω, ἀμφισβητεῖ τὸ ἀπόλυτον αὐτοῦ κῦρος, ἀποκαλῶν αὐτὸν «ἀναιδέϊν ἐπιειμένον, κερδαλεόφρονα.» Ἀπειλεῖ ν' ἀπέλθῃ τῆς Τροίας εἰς τὴν ἐριθώλακα Φθίαν, οὐχὶ δὲ νὰ κήθηται ταλαιπωρούμενος ὑπὸ τὰ τεῖχη, διὰ νὰ χαιρῇ ὁ μεγ' ἀναιδής, ὁ κυνῶπης Ἀγαμέμνων.

— Φύγε, ἀποκρίνεται ὁ Ἀτρεΐδης· δὲν σὲ ἱκετεύω νὰ μείνης· ἀρέσκεσαι πάντοτε εἰς τὰς ἔριδας. Ἐγὼ οὐδέποτε σὲ λαμβάνω ὑπ' ὄφει, εἶνε δὲ δῶρον τῶν θεῶν ἢ ἰσχὺς σου. Ἄλλ' ὡς ἀφαιρεῖ παρ' ἐμοῦ ὁ θεὸς τὴν Χρυσίδα, οὕτω θὰ σοῦ ἀφαιρέσω καὶ ἐγὼ τὴν καλλιπάρειον Βρισηίδα, ἵνα κατανοήσῃς πόσον εἶμαι ἀνώτερός σου, πρὸς παραδειγματισμόν δ' ἐν τῷ μέλλοντι, ἵνα μὴ τις ἄλλος ζητήσῃ νὰ ἐξομωθῇ πρὸς ἐμέ.

Ἐθλίβη ἐπὶ τούτοις ὁ Πηλεΐδης καὶ ἐσκέφθη ἐπὶ τινα στιγμήν, ἂν ἔπρεπε νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τοῦ Ἀτρείδου, ἢ νὰ καταπαύσῃ τὸν χόλον του. Ἄλλ' ἀθέατος παρέστη τότε ἡ Παλλὰς Ἀθηνᾶ, εἰς αὐτὸν μόνον φαινομένη. Ἐλαβεν ἀπὸ τῆς Ξανθῆς κόρης τὸν Πηλεΐδην, παροτρύνουσα νὰ δώσῃ πέρας εἰς τὴν ἔριδα. Ὁ Ἀχιλλεὺς ἐπέισθη εἰς τὸν λόγον τῆς Ἀθηνᾶς, ἐπανεθήκε τὸ μέγα ξίφος του εἰς τὸν κολεόν, μετὰ τοῦτο δ' αὐτὴ ἐπανεῆλθεν εἰς τὸν Ὀλυμπον. Ἄλλ' ὁ Ἀτρείδης ἔμελλε ν' ἀκούσῃ τὰς βαρείας ταύτας ὕβρεις τοῦ κεχολωμένου ἥρωος :

«Οἶνοβαρές, κυνὸς ὄμματ' ἔχων, κραδίην δ' ἐλάφοιο.»

ἀποφεύγεις ν' ἀγωνισθῆς μετὰ τῶν Ἀχαιῶν ἀριστῶν· ἐν τούτοις σπεύδεις ν' ἀρπάσῃς τὰ δῶρα ἐν τῷ στρατοπέδῳ, «δημοβόρος βασιλεὺς, ἐπειδὴ οὐτιδανοῖσιν ἀνάσσεις»

ἢ γὰρ ἂν, Ἀτρεΐδη, νῦν ὕστατα λωθήσαιο.»

ἄλλ' ὀρκίζομαι εἰς τὸ σκῆπτρόν μου τοῦτο, ὅτι θέλουσι ποθήσει τὸν Ἀχιλλεὺς μετ' ὀλίγον οἱ Ἀχαιοὶ, πίπτοντες ὑπὸ τὰς προσβολὰς τοῦ ἀνδροφόνου Ἑκτορος, σὺ δὲ θέλεις λυπηθῆ, ὅτ' ἀριστὸν Ἀχαιῶν οὐδὲν ἔτισας.

Ταῦτα εἰπὼν ὁ Πηλεΐδης, ἐκαθέσθη, ὁ δὲ Ἀτρείδης ὠργίζετο. Ὅποτε ἠγέρθη ὁ λιγὺς τῶν Πυλίων ἀγορητῆς, ὁ Νέστωρ, ὁ ἀνάσσων ἤδη ἐπὶ τρίτης γενεᾶς μερόπων ἀνθρώπων, οἰκτεῖρων τὴν κατάστασιν, εἰς ἣν περιῆλθεν ἐκ τῶν ἐρίδων τῶν ἡγεμόνων τὸ ἀχαιικὸν στρατόπεδον, συμβουλευὼν δὲ τοὺς διαστάντας πρὸς ὁμόνοιαν.

Ὁ λόγος τοῦ Νέστωρος, «τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ρέεν αὐδῆ», κατηύνασέ πως τὸν χόλον τῶν δύο ἡγεμόνων· καὶ ὁ μὲν Πηλεΐδης ἀπῆλθε μετὰ τοῦ Πατρόκλου καὶ τῶν ἐταίρων του εἰς τὰς ναῦς αὐτοῦ, ὁ δ' Ἀτρείδης διέταξε ν' ἀποσταλῆ εἰς τὸν πατέρα αὐτῆς ἡ καλλιπάρειος Χρυσῆς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ πολυμήτιος Ὀδυσσεύς, ν' ἀπολυμανθῆ τὸ στρατόπεδον, καὶ προσήνεγκεν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα πρὸς ἐξίλασμόν ἐκατόμβας «ταύρων ἠδ' αἰγῶν παρὰ θῖν' ἀλὸς ἀτρυγέτιο.»

Μετὰ ταῦτα διέταξε νὰ φέρωσι πρὸς αὐτὸν ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ Ἀχιλλέως, ἔστω καὶ διὰ τῆς βίας, τὴν καλλιπάρειον Βρισηίδα. Ὑπέκυψεν ὁ Πηλεΐδης, οὐδ' ἀντέστη εἰς τὴν ἀτιμίαν, ἣν προὔξενησεν αὐτῷ ὁ Ἀγαμέμνων, ὅστις καθίστατο ἤδη κύριος τοῦ πεδίου, ἐνῶ οἱ περὶ τὸν Ὀδυσσεῖα παρέδιδον τὴν Χρυσήϊδα εἰς τὸν πατέρα αὐτῆς, παρακαλοῦντες νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ Ἀπόλλωνος συγγνώμην ὑπὲρ τῶν Ἀχαιῶν. Ἐπήκουσεν ὁ θεὸς, ἐξέλιπε δὲ παραχρῆμα ἡ βροτολογιγὸς νόσος ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου.

Ἐμήνιεν ὁ Ἀχιλλεὺς, παρὰ τὰς ναῦς καθήμενος, τετρωμένος τὴν καρδίαν, μὴδ' εἰς τὴν ἀγορὰν πλέον προσερχόμενος, μὴδὲ τῆς μάχης μετέχων. Ἄλλ' ἡ μήτηρ αὐτοῦ Θέτις, δώδεκα ἡμέρας μετὰ τὰ γεγονότα, ἀνῆλθεν εἰς τὸν Ὀλύμπου πρὸς τὸν Δία, ζητοῦσα ἱκανοποίησιν ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, προσβληθέντος ὑπὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος. Ὁ Ζεὺς ὑπεσχέθη εἰς αὐτὴν, ὅτι θέλει μεριμνήσει, ἀλλὰ κρυφίως τῆς Ἥρας, ἵνα μὴ παροργίσῃ αὐτὴν, ἐγερωσὶ δὲ δυσάρεστοι ἐν τῷ Ὀλύμπῳ συζυγικαὶ διενέξεις.

Τὸν Δία δὲν κατελαμβάνεν ὁ νῆδυμος ὕπνος τὴν νύκτα ἐκείνην. Ἐσκέπτετο τίνι τρόπῳ νὰ ἐπενέγκῃ βλάβην τοῖς Ἀχαιοῖς πρὸς ἱκανοποίησιν τοῦ υἱοῦ τῆς Θέτιδος. Ἐπεμψε λοιπὸν τὸν Ὀνειρον εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Ἀγαμέμνονος, ἵνα παροτρύνῃ αὐτὸν πρὸς ἐπίθεσιν κατὰ τῶν Τρώων, κατ' ἐντολὴν τῶν θεῶν. Τῆς ἡοῦς ἅμα ἐπιφανείσης, ὄρθριος ἐξηγέρθη ὁ Ἀγαμέμνων καὶ ἐκάλεσεν εἰς ἀγορὰν τοὺς καρηκομόοντας Ἀχαιοὺς, εἰπὼν αὐτοῖς ὅσα νύκτωρ προσεφώνησεν αὐτῷ ὁ οὐλὸς ὄνειρος. Ἠκροάσαντο μετ' εὐλαθείας τοῦ λόγου τοῦ ποιμένος τῶν λαῶν οἱ σκηπτοῦχοι τῶν Ἀχαιῶν βασιλεῖς.

Ὁ Ἀγαμέμνων, εἶπεν εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς ὑποκριτικῶς, ὅτι πρέπει νὰ προπαρασκευασθῶσιν εἰς ἀναχώρησιν, ἀφοῦ ἀπὸ ἐννέα ἡδὴ ἐτῶν οὐδὲν κατώρθωσαν ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Τροίας. Ἄλλ' ἡ Ἀθηνᾶ, βλέπουσα ἀπὸ τῶν κορυφῶν τοῦ Ὀλύμπου προπαρασκευαζομένους τοὺς Ἀχαιοὺς, προσῆλθεν εἰς τὸν πάντων

πονηρότατον, τὸν Ὀδυσσεά, μεμφομένη, καὶ παροτρύνουσα
 νὰ παρακωλύσῃ τὴν φυγὴν. Ὁ Ὀδυσσεύς, ἐνωτισθεὶς τῶν
 λόγων τῆς θεοῦ, ἔβη ἀμέσως πρὸς τὸ στρατόπεδον, καὶ
 ἅμα μὲν συνήντα βασιλέα καὶ ἑξοχόν τινα ἄνδρα, παρεκίνει
 αὐτὸν νὰ παραμείνῃ ἐν Τροίᾳ καὶ νὰ παρακινήσῃ εἰς τοῦτο
 καὶ τὸν λαόν, διότι δὲν εἶνε γνωστὸν ὁποῖον τὸ ἀπόκρυφον
 νόημα τῶν λόγων τοῦ Ἀτρεΐδου· ὅτε δ' εὔρισκεν ἄνδρα τινὰ
 τοῦ δήμου βοῶντα, ἔπληττεν αὐτὸν διὰ τοῦ σκῆπτρου ἐλέγ-
 χων, ὅτι ζητεῖ καὶ οὗτος νὰ πράττῃ κατ' ἀρέσκειαν, δὲν
 ὑπακούει δὲ εἰς τοὺς ἀνωτέρους του.

«οὐ μὲν πως πάντες βροχιλεύσομεν ἐνθάδ' Ἀχαιοί.
 οὐκ ἀγαθὸν πολυκαιρανίη· εἰς κοίρανος ἔστω,
 εἰς βασιλεύς, ᾧ ἔδωκε Κρόνου παῖς ἀγκυλομήτεω
 σκῆπτρον τ' ἠδὲ θέμιστας, ἵνα σφίσι βροχιεύῃ.»

Ἄπαντες οἱ τοῦ δήμου ὑπήκουον εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἰ-
 θάκης. Μόνος δὲ εἰς ἐπέμενε παρακούων.

Οὗτος ἦτο ὁ Θερσίτης, οὗ ὁ ποιητὴς παρέδωκε τοῖς με-
 ταγενεστέροις τὴν ἐπομένην εἰκόνα.

« ἔπεα φρεσὶν ἦσιν ἄκισμά τε πολλὰ τε ἦδη,
 μάψ, ἀτὰρ οὐ κατὰ κόσμον, ἐριζέμεναι βασιλεῦσιν,
 ἀλλ' ὅ,τι οἰεῖσαιτο γελοῖον Ἀργείοισιν
 ἔμμεναι· αἰσχιστος δὲ ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθεν.
 φολκὸς ἔην· χωλὸς δ' ἕτερον πόδα· τῷ δὲ οἱ ὤμω
 κυρτῷ, ἐπὶ στῆθος συνοχωκότε· αὐτὰρ ὑπερθεν
 φοξὸς ἔην κεφαλὴν, ψεδνὴ δ' ἐπενήνοθι λίσχη.
 ἔχθιστος δ' Ἀχιλλῆϊ μάλιστ' ἦν ἠδ' Ὀδυσῆϊ.
 τῷ γὰρ νεικέεσκε. . . . »

Ἐν τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ, καθ' ἣν ὁ Ὀδυσσεύς συνήντησεν
 ἐν τῇ ἀγορᾷ τῶν Ἀχαιῶν τὸν Θερσίτην, ἤλεγχεν οὗτος τὸν
 Ἀτρεΐδην, σχεδὸν ἐπαναλαμβάνων τοὺς λόγους, οὓς προη-
 γουμένως ὁ Ἀχιλλεὺς ἀπηύθυνεν εἰς τὸν Ἀγαμέμνονα, ζη-

τοῦντα παρ' αὐτοῦ τὴν Βρισηίδα πρὸς ἀποζημίωσιν ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τῆς Χρυσήϊδος.

« Ἀτρεΐδῃ, ἔλεγεν ὁ Θερσίτης, διατὶ στενοχωρεῖσαι ; αἱ σκηναὶ σου εἶνε πλήρεις χαλκοῦ, καὶ ἐξαιρέτων γυναικῶν, ὡς διδομεν οἱ Ἀχαιοὶ, εἰς σέ, ὡς τὸν πρώτιστον, ὅταν κυριεύσωμεν πόλιν τινὰ, ἀλλ' ἀντὶ τούτων σὺ κακὰ μόνον παρέχεις ἡμῖν. Εἴτ' ἀποστρεφόμενος πρὸς τοὺς συμπατριώτας του, ρίπτει κατὰ προσώπου αὐτῶν τὰ ἀκόλουθα ὄνειδιστικὰ ἔπη :

« ὦ πέπνες, κάκ' ἐλέγχ', Ἀχαΐδες, οὐκέτ' Ἀχαιοί,
οἴκαδέ περ σὺν νηυσὶ νεώμεθα, τόνδε δ' εἴωμεν
αὐτοῦ ἐνὶ Τροίῃ γέρα πεσσέμεν, ὄφρα ἴδηται
ἢ ῥὰ τί ὅς χ' ἡμεῖς προσαμύνομεν, ἢ καὶ οὐκί.
ὅς καὶ νῦν Ἀχιλῆα, ἔο μέγ' ἀμείνονα φῶτα,
ἠτίμησεν. ἐλὼν γὰρ ἔχει γέρας, αὐτὸς ἀπούρας.
ἀλλὰ μάλ' οὐκ Ἀχιλῆϊ χόλος φρεσίν, ἀλλὰ μεθήμων.
ἢ γὰρ ἂν Ἀτρεΐδῃ. νῦν ὕστατα λωθήσαιο.»

Οἱ ὄνειδισμοὶ οὗτοι τοῦ Θερσίτου, ἀνήκουστοι βεβαίως διὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τοῦ θεοῦ δικαίου, ἦτο ἐπόμενον νὰ συνταράξωσι τοὺς περὶ τὸν Ἀγαμέμνονα. Καὶ ἠγέρθη ἀμέσως ὁ Ὀδυσσεύς, ἵνα ἐκδικήσῃ τὴν κατὰ τοῦ πανελληνίου ἀνακτος ἐπίθεσιν. «—Θερσίτ' ἀκριτόμυθε, λιγύς περ ἔαν ἀγορητῆς, ἴσχεο, μηδ' ἔθειλ' οἷος ἐριζέμεναι βασιλεῦσιν». Μόνος σὺ ἐκ πάντων τῶν Ἀχαιῶν ἀγορεύεις, κερτομῶν κατὰ τῶν βασιλέων. Ἀλλὰ νὰ μὴ κληθῶ πατὴρ τοῦ Τηλεμάχου, ἂν δὲν σέ τιμωρήσω. Καὶ ἔπληξεν ὁ Ὀδυσσεύς τὸν δυστυχῆ ἀγορητὴν διὰ τοῦ χρυσοῦ σκήπτρου κατὰ τὸ μετάφρενον καὶ τοὺς ὄμους· ἔκλαυσεν οὗτος, τὸ δὲ πρόσωπόν του κατέστη τοσοῦτον ἀχρεῖον, ὥστε ἅπαντες ἠδὲν γέλασαν οἱ Ἀχαιοὶ ἐπὶ τῇ πράξει ταύτῃ τοῦ Ὀδυσσεύς, «ὅς τὸν λωθητῆρα ἐπεσβόλον ἔσχ' ἀγοράων.» Καὶ μετὰ ταῦτα, ὁ Ὀδυσσεύς κατὰ πρῶτον, ἀκολούθως δ' ὁ Γερήνιος ἱππότης Νέστωρ διὰ προσφωνήσεως πρὸς τὸν Ἀγαμέμνονα παρεκίνησαν αὐτὸν νὰ μὴ

στενοχωρηθῆ ἐπὶ ταῖς τοιαύταις ἐπιθέσεσιν, ἀλλὰ ν' ἀναλάβῃ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ στρατοῦ τῶν Ἀχαιῶν, τὴν δὲ Τροίαν θέλει ἐκπολιορκήσῃ συνωδᾷ πρὸς τὰ θεοπρόπια, τὰ ἐρμηνευθέντα ἄλλοτε ὑπὸ τοῦ Κάλχαντος, κατὰ τὰ ὁποῖα οἱ Ἀχαιοὶ ἔμελλον νὰ πολεμήσωσιν ἐπὶ ἑννέα ἔτη ὑπὸ τὸ Ἴλιον, τὸ δέκατον δ' ἔτος ἦτο ὠρισμένον ὑπὸ τῶν θεῶν νὰ κυριεύσωσι τὴν εὐρυάγριαν πόλιν.

* * *

Τοιαύτῃ ἡ εἰκὼν τοῦ Θερσίτου ἐν τῇ Ἰλιάδι. Ἀναμφιβόλως ὁ ποιητὴς δικαιούται νὰ παράσῃ κατὰ τὰς ἐμπνεύσεις αὐτοῦ καὶ τὰς συμπαθείας τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τὸν τύπον εἰς τὰ πρόσωπα τῆς φαντασίας του. Ἄλλ' ὅσον ταῦτα καὶ ἂν εἶνε φαντασιώδη δημιουργήματα, πρέπει νὰ ἦνε εἰλημμένα οὐχ ἦττον ἀπὸ τοῦ κοινωνικοῦ βίου, ἀπὸ τῶν δράσεων αὐτοῦ καὶ τῶν περιπετειῶν, νὰ ἦνε δὲ κατ' ἐξοχὴν παραστάσεις ἠθικῆς τινος ἀρχῆς, ἀλλὰ ζωντανῆς καὶ δρώσης ἐν τῷ θεάτρῳ τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν. Καὶ ὁ Θερσίτης ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ δὲν ἀντιπροσωπεύει ἱστορικὸν τι πρόσωπον, τὸ ὁποῖον πιστῶς ἐζήτησε νὰ παραδώσῃ ὁ ποιητὴς τοῖς μετ' αὐτὸν, ἀλλ' οὔτε αὐθαίρετον μόνον καὶ τυχαῖον πλάσμα φιλοπαίγμωνος φαντασίας. Ὁ κατὰ τὸν Ὀμηρον δυσμορφώτατος καὶ αἰσχροτάτος τῶν ἀγωνιστῶν, ὅσοι ὑπὸ τὰς ὀδηγίας τοῦ Ἀγαμέμνονος ἤλθον ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Τροίας, ἀκριβέστερον ἐξεταζόμενος, ἐκπροσωπεῖ κοινωνικὴν τινα ἀρχὴν, ἣτις τότε κατὰ πρῶτον ἐμφανιζομένη ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς, κέκληται εἰς βραδύτερον χρόνον νὰ πρωταγωνιστήσῃ ἐν τῷ μόλις ἤδη ἐπὶ τῶν ὀμηρικῶν χρόνων ἀποκαλυπτομένῳ βίῳ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Οὕτω πρέπει νὰ ἐξετασθῇ ὁ Θερσίτης, συμφώνως πρὸς τὰς ἰδέας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἣτις μόλις ἐξεληοῦσα τοῦ μυθικοῦ κύκλου τῶν θεῶν, ζῆ καὶ ἐνεργεῖ ἤδη ἐν τῷ κύκλῳ τῶν ἡρώων, ὑφ' ὧν ἐκπροσωπεῖται, καὶ οἵτινες ἅπαντες κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον, εἰ καὶ ἄνθρωποι ἤδη, ἄγουσι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν εἰς τοὺς θεοὺς, ὧν ὑ-

πῆρξαν γόνιοι, θεμιτοὶ ἢ ἀθέμιτοι, κατὰ τὰς κοινωνικὰς θεωρίας τῶν χρόνων ἐκείνων.

Ἡ πολιτικὴ ἐκείνη κοινωνία ἦτο θεοκρατικὴ καθ' ὅλοκληριαν, μεθ' ὅλον τὸν ἀνθρώπινον χαρακτῆρα, ὃν ἤρξατο ἐν Ἑλλάδι λαμβάνουσα ἐπὶ τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων. Ἡ ἱστορικὴ κίνησις δὲν ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ τοῦ συνόλου τοῦ ἔθνους, ἔστω καὶ ὑπὸ μιᾶς προεξαρχούσης αὐτοῦ φυλῆς, ἀλλ' ὑπὸ τινων οἰκογενειῶν, ἀναγούσων τὴν ἀρχὴν αὐτῶν εἰς θεϊαν καταγωγὴν. Ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὴν ἱστορικὴν ταύτην περίοδον ἄρχεται μὲν λαμβάνων συνείδησιν τῆς προσωπικότητος, αὐτοῦ, ἀλλ' αὕτη ὑφίσταται τοὺς ἀναποδράστους νόμους τῆς ἀνάγκης, ὧν τὴν ἐνέργειαν οὔτε οἱ θεοὶ δύνανται ν' ἀποφύγωσιν· οὕτως ἡ ἱστορία αὐτοῦ δὲν εἶνε ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῆς ὑπερτάτης τοῦ θεοῦ βουλήσεως· ἀγωνίζεται μὲν, μάχεται, κινδυνεύει, ἀλλὰ θεὸς τις ἴσταται ὀπισθεν αὐτοῦ, κατευθύνων πρὸς τινα σκοπὸν τὰ διαβήματά του. Ἡ βουλή τῶν ἀνθρώπων εἶνε ἀπήχησις τῆς ἐν ταῖς ἀκρωρείαις τοῦ Ὀλύμπου βουλῆς τῶν θεῶν. Οὐδὲν τελεῖται ἐν τῷ κόσμῳ τῶν μερόπων, τὸ ὁποῖον δὲν προαποφασίζεται ἐν τῷ κόσμῳ τῶν ἀθανάτων. Εἶνε ἀληθές, ὅτι παρίσταται πολλάκις τὸ πρωτάκουστον φαινόμενον τῆς πάλης ἡρώος κατὰ θεοῦ, ἀλλ' ὀπισθεν τοῦ ἡρώος τούτου θεὸς εἶνε ὁ μαχόμενος. Δὲν δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ πράξῃ τι παρὰ τὴν γνώμην τῶν θεῶν. Οὐαὶ δὲ εἰς ἐκείνον, ὅστις θελήσῃ νὰ παρακούσῃ. Ἐπιβάλλεται αἰωνία εἰς αὐτὸν τιμωρία. Διατί ὑφίσταται τοσοῦτον ἀμείλικτον ποινὴν ἐπὶ τοῦ Κευκάσου ὁ τοῖς ἀνθρώποις τὸ πῦρ δωρησάμενος Προμηθεύς, εἰ καὶ θεός; Διατί ἐτιμωρήθησαν ἐν τῷ Ἄδῃ καὶ ἀλλαχοῦ τοσοῦτοι ἄλλοι ἀποστάται κατὰ τῶν θεῶν δεδογμένων;

Οὕτως οἱ ἡρωες φέρουσι τὸ θεῖον κῦρος κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην· οἱ βασιλεῖς εἶνε θεῶν γόνιοι. Ἐντεῦθεν τὸ γόητρον αὐτῶν καὶ ἡ ὑπεροχὴ ἐπὶ τοῦ πλήθους. Λαὸς δὲν ὑπάρχει. Προσκαλεῖται μὲν συνέλευσις τῶν Ἀχαιῶν, ὡς μνημονεύεται πολλάκις ἐν τῇ Ἰλιάδι, ἀλλὰ τοῦτο γίνεται

κατὰ τύπους μόνον, πράγματι ὑποβάλλονται εἰς τὰς συνελεύσεις ταύτας τετελεσμένα γεγονότα. Μόνον οἱ βασιλεῖς συζητοῦσιν, ἐρίζουσι, διαπληκτίζονται· τὸ πολὺ πλῆθος παρίσταται παθητικὸς μάρτυς τῶν διαδραματιζομένων σκηνῶν, οὐκ ἔστι εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἤθελε τολμήσει νὰ ψέξη. Εἶνε πατριαρχικὴ ἢ κοινωνία ἐκείνη. Ὑπάρχουσι τινες σχέσεις οἰκειότητος μεταξύ βασιλέων καὶ θεραπόντων, πολλάκις μυστικοσυμβούλων χρέη ἐκτελούντων, ἀλλ' αἱ σχέσεις αὗται ἀπορρέουσιν ἀπὸ τῆς πλήρους ἐξαρτήσεως τῶν μὲν ἀπὸ τῶν δέ. Ὑπὸ τὰς συνθήκας δὲ ταύτας θεμελιούται καὶ λειτουργεῖ ἡ ἀρχέγονος ἐκείνη ἐν Ἑλλάδι πολιτικῇ κοινωνίᾳ.

Ἡ κοινωνία αὕτη ἐρείδεται ἤδη ἐπὶ βάσεων μᾶλλον ἀνθρωπίνων, ἢ αἰ προηγηθεῖσαι θεοκρατικαὶ καθ' ὀλοκληρίαν τῆς Ἀνατολῆς κοινωνίαι. Ἐν ταύταις μία μόνον ἐκπροσωπεῖται ἠθικὴ δύναμις, ὁ θεὸς, ἔξω τοῦ κύκλου τοῦ ὁποίου δὲν ὑπάρχει ἀτομικότης, δὲν ὑπάρχει ἐλευθερία, κοινωνία, πολιτεία. Ἀλλ' ἐν τῷ ἤδη ἀποκαλυπτομένῳ ἐν τῷ ἱστορικῷ βίῳ ἐλληνικῷ κόσμῳ, ὁ ἄνθρωπος λαβὼν τὸ πῦρ τῆς τέχνης παρὰ τοῦ Προμηθέως, παρίσταται ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ παγκοσμίου δράματος, ἔχων συνείδησιν ἐαυτοῦ καὶ τῶν πράξεών του, ὑφίσταται καταλογισμόν ἐπ' αὐταῖς. Ἐντεῦθεν ἡ διαφορὰ τοῦ ἀνατολικοῦ καὶ τοῦ ἐλληνικοῦ κόσμου, οἷος ἐκπροσωπεῖται ἐν τοῖς ποιητικοῖς δημιουργήμασι τῶν ἀνατολικῶν λαῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων. Ἐν τοῖς πρώτοις ἐκλείπει ὁ ἄνθρωπος ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ἐνῶ ἐν τοῖς δευτέροις ἀνέρχεται μέχρις αὐτοῦ, διεκδικῶν ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν τὴν ἀτομικότητα αὐτοῦ καὶ τὴν ἐλευθερίαν.

Ἀλλ' ἡ κοινωνία αὕτη εἶνε μοναρχικὴ καὶ ἀριστοκρατική. Εἰς κοίρανος, εἰς βασιλεὺς, ἐκ τοῦ θεοῦ ἔλκων τὸ γένος καὶ τὸ δίκαιον. Τὸ σκῆπτρον τοῦ Ἀγαμέμνονος κατεσκευάσεν ὁ ἀριστοτέχνης τοῦ κόσμου ἐκείνου, ὁ Ἥφαιστος, δοὺς αὐτὸ εἰς τὸν Δία, παρ' οὗ μετεβιβάσθη εἰς τὸν Ἑρμῆν, ὅστις τὸ ἔδωκεν εἰς τὸν Πέλοπα, οὗτος εἰς τὸν Ἀτρέα, παρ' οὗ ἔλαβεν αὐτὸ ὁ Θυέστης, κληροδοτήσας εἰς τὸν Ἀγαμέμνονα.

Τοιαύτη ἡ γενεαλογία τοῦ σκήπτρου τούτου, τὸ ὁποῖον εἶνε τὸ σύμβολον τῆς φυσικῆς καὶ ἠθικῆς ἐπὶ τῶν λαῶν ἰσχύος. Δὲν εἶνε ἐπιτετραμμένον ἢ ἀμφισβητήση τις ἀτιμωρητὴ τὸ κοινωνικὸν κῦρος τοῦ σκήπτρου τούτου. Μόνον ἰσόβαθμος δύναται νὰ ἐπικρίνη τὰς πράξεις τοῦ ἄνακτος τῶν λαῶν, τὰ αὐτὰ ἔχων μετ' αὐτοῦ ἐκ καταγωγῆς δίκαια. Οὕτω συγχωρεῖται εἰς τὸν Ἀχιλλέα, καὶ εἰς οἰονδήποτε αὐτῷ ὁμότιμον, νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος, ἀλλ' εἰς τοὺς μὴ τοιαύτους ἀπαγορεύεται παρὰ τῶν καθεστηκότων ἐθίμων. Ὁ Ἀχιλλεὺς, στερούμενος τῆς Βρισηΐδος, ὑποκύπτει, ἀλλὰ δικαιοῦται νὰ ὑβρίσῃ τὸν ἄρπαγα. Ἐπιτρέπουσι τοῦτο τὰ σύγχρονα ἔθνη. Ἀλλὰ τιμωρεῖται πᾶς ἄλλος, ὅστις δὲν δύναται ἢ ἀναγάγῃ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ εἰς θεῖον γένος.

Ἐντεῦθεν ἡ τρομερὰ καὶ ἀδυσώπητος καταδίκη τοῦ Θερσίτου ἐν τῇ Ἰλιάδι. Ὁ Θερσίτης δὲν ἤγε τὸ γένος ἐκ θεῶν, ἐστερεῖτο ἄρα τῶν δικαίων τῶν λοιπῶν ἀνάκτων, ἐνώπιον τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ ἡρώων. Ὅτε δὲ ἐτόλμησε νὰ ἐπικρίνη τὴν συμπεριφορὰν τῶν ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Τροίας Ἀχαιῶν ἡγεμόνων, οἵτινες ἀντὶ νὰ σκεφθῶσι τίνι τρόπῳ ἠδύναντο νὰ πληρώσωσι τὸν σκοπὸν, δι' ὃν ἐξεστράτευσαν, κατηνάλισκον πολύτιμον χρόνον πρὸς ἀμοιβαίας ἐρίδας ἐν τῇ διανομῇ τῶν λαφύρων, ἀδιαφοροῦντες περὶ τῆς πατρῴας γῆς, ἐτιμωρήθη σκληρότατα ὑπὸ τοῦ ἄνακτος Ὀδυσσέως, ὡς διαμφισβητήσας τὸ θεῖον κῦρος τοῦ μεγάλου ἡγεμόνος Ἀγαμέμνονος. Ἐν τῇ συνειδήσει τῶν χρόνων ἐκείνων δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπέλθῃ διάφορος λύσις τοῦ ἐπεισοδίου τούτου. Θὰ ἦτο ἄρνησις τῶν ὑφισταμένων θεσμῶν, ἢ αἱ μομφαὶ τοῦ Θερσίτου κατὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος, ὅσα καὶ ἂν ἦσαν δίκαια, ἐτύγχανον ἀπηχῆσεως ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν Ἀχαιῶν.

Δὲν γινώσκομεν τὰ κατὰ τὸν ποιητὴν τῆς Ἰλιάδος. Ἄλλ' εἴτε εἰς ἢ πολλοὶ εἶνε οἱ ποιηταὶ τοῦ ἀθανάτου ἔπους, ἦσαν ἀναμφιβόλως θαυμασταὶ τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς. Ἐν χρόνοις κοινωνικοῖς, μῆπω προηγμένοις ἔτι, οἱ ποιηταὶ εἶνε οἱ εὐνο-

ούμενοι τῶν αὐλῶν καὶ τῶν βασιλέων. Ὁ ποιητὴς δὲν εὐρίσκει ἀπήχησιν ἐν τῇ εὐρείᾳ κοινωνικῇ συνειδήσει, παρὰ τῷ λαῷ. Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ ὑπὸ τῶν ὀμηρικῶν ἐπῶν μνημονεύομενοι Φήμιος καὶ Δημόδοκος, ὅμοιοι πρὸς τοὺς περιλάλητους ἐκείνους Minnesinger καὶ Bardes τοῦ τιμαριωτικοῦ μέσου αἰῶνος, Ὁ ποιητὴς τῆς Ἰλιάδος, μνημονεύων τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο τῆς ἀποστασίας τοῦ Θερσίτου, δὲν ἠδύνατο ἢ νὰ στιγματίσῃ αὐτὸν, διεγείρων τὸν γέλωτα τῶν παρὰ πότον ἀκρωμένων κατὰ τοῦ ἀτυχοῦς διαμαρτυρηθέντος. Τὰ κοινωνικὰ ἤθη ἐνεθάρρουν τὸν ποιητὴν, ἐπέβαλλον αὐτῷ τοῦτο. Καὶ ψάλλον τὴν ἔριδα τοῦ Ἀχιλλέως καὶ τοῦ Ἀγαμέμνονος, ἐπροπηλάκισε τὸν ἄσημον ἐξ Αἰτωλίας ἐπαναστάτην, ὅστις πρῶτος ἐτόλμησε νὰ διαμαρτυρηθῇ κατὰ τοῦ θεοῦ δικαίου, οἷον ἐκράτει ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ, μυριοτρόπως δ' ἐξεδηλοῦτο καθ' ἐκάστην ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Τροίας.

Οὕτως ἐν τῇ δυσειδεῖ καὶ αἰσχροῦ φυσιογνωμίᾳ τοῦ Θερσίτου διατυποῦται ἡ πρώτη κριτικὴ τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ συνειδήσει. Τὸ ἀξίωμα εἰς κοίρανος ἀρχεται ἀμφισβητούμενον. Οἱ βασιλεῖς ἀρπάζουσιν ὑπὲρ ἐκυτῶν τὰ λάφυρα, προκαλοῦντες τὴν ὀργὴν τῶν θεῶν, ἧτις πίπτει κατ' ἐξοχὴν ἐπὶ τῶν πολλῶν, τῶν προσφερόντων μόνον τὴν θυσίαν τοῦ αἵματος, ἀλλὰ μηδὲν λαμβανόντων. Οὐδεὶς δικαιοῦται νὰ διαμαρτηρηθῇ· εἰς οὐδένα ἐπιτρέπεται νὰ ἐρωτήσῃ, διατὶ ἐπὶ τσαῦτα ἐπιταλαιπωρεῖται ὁ στρατὸς τῶν Ἀχαιῶν ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Τροίας, ἵνα ἐκδικήσῃ τὴν ὑβρισθεῖσαν τιμὴν τοῦ ἡγεμονικοῦ τῶν Ἀτρειδῶν οἴκου. Εὐρίσκεται ὁ Θερσίτης, ὁ πρῶτος ἐξανιστάμενος κατὰ τῆς καταστάσεως ταύτης, ἀλλὰ τιμωρεῖται σκληρῶς ὑφ' ἐνὸς τῶν περὶ τὸν Ἀγαμέμνονα ἡρώων, ἵνα τιμωρηθῇ σκληρότερον ὑπὸ τῆς ποιητικῆς ἐτυμηγορίας τῆς Ἰλιάδος.

Ὑποστηρίζω, ὅτι τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο, δημιουργημὰ βεβαίως τοῦ ποιητοῦ, ἀλλ' εἰλημμένον ἐκ τῶν συγχρόνων ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων, παρίσθησι προφανῶς σκηνὴν τινὰ τῆς πάλης

τῆς δημοκρατίας πρὸς τὸ θεῖον δίκαιον. Τούτου μὲν εἶνε ἀντιπρόσωποι οἱ διοτρεφεῖς τῶν Ἀχαιῶν ἄνακτες, ὁ Ἀγαμέμνων, ὁ Ἀχιλλεὺς, ὁ Ὀδυσσεύς, ἐκείνης δὲ ὁ Θερσίτης. Εἶνε λαμπροὶ οἱ πρῶτοι, γόνοι καὶ ἔχγονοι θεῶν, καλλίμορφοι, κοσμούμενοι ὑφ' ὄλων τῶν πλεονεκτημάτων θείας καταγωγῆς. Τοῦναντίον ὁ Θερσίτης φέρει καὶ ἐπὶ τῆς μορφῆς καὶ ἐν τῇ ψυχῇ τὰ ταπεινά καὶ δυσειδῆ ἵχνη τῆς καταγωγῆς του. Δὲν ἀνέχεται εἰσέτι ἡ δημοσία συνείδησις τὴν κοινωνικὴν ἐπανάστασιν, ἣτις ἀμυδρῶς δι' αὐτοῦ διαφαίνεται ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν Ἀχαιῶν. Ἐγείρει ὁ εἰς τῶν πολλῶν τὴν ἀγανάκτησιν, τὴν περιφρόνησιν, τὸν γέλωτα, στρατιώτης αὐτός, τολμῶν νὰ ψέξῃ ἄνακτας, οἷος ὁ Ἀγαμέμνων. Ὁ δὲ ποιητὴς, ὁ ἐν ταῖς αὐλαῖς θαλπόμενος, περιγράφων τοιοῦτον ἐπεισόδιον, δὲν ἠδύνατο ἢ νὰ περιγράψῃ αὐτὸ τοιοῦτοτρόπως, ἵνα εὐχαριστήσῃ ἐκείνους, παρὰ τῇ τραπέζῃ τῶν ὁποίων ἦδε τὰ κλέη ἀνδρῶν ἡρώων, τῶν προγόνων των, ἐπιφωνῶν ἅμα εἰς τὴν σύγχρονον αὐτῷ κοινωνίαν, ἐνῶ ἐστιγματίζε τὸν ἀποστάτην Θερσίτην, οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη. Οἱ ποιηταὶ τῶν χρόνων ἐκείνων ἦσαν οἱ κατ' ἐξοχὴν ἀντιπρόσωποι τῆς ἠθικῆς καὶ διανοητικῆς κινήσεως τῆς ἐποχῆς των, οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ μυσταγωγοὶ τῆς κοινωνίας, διδάσκοντες διὰ τῶν ἐπῶν αὐτῶν τὸν λαόν. Δὲν ἠδύνατο ἄρα ὁ ποιητὴς τῆς Ἰλιάδος, περιγράφων σκηνὴν, φυσικώτατα δυναμένην νὰ ἐξελιχθῇ ἐν τῷ ἀχαικῷ στρατοπέδῳ, ἀτομικῆς ἐξεγέρσεως κατὰ ἡγεμόνων, περὶ μικρὰ ἐριζόντων, ἐνῶ ἔλυμαίνετο τὸ πολὺ πλῆθος ὁ λοιμὸς καὶ ἡ ἐρήμωσις, ἢ νὰ στιγματίσῃ τὸν ἥρωα τῆς ἐξεγέρσεως, ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τοῦ θεοῦ δικαίου τῶν ἡγεμόνων, τὸ ὁποῖον οὐδεὶς ὠφελε νὰ ὑποβάλλῃ εἰς ἔλεγχον, καὶ μάλιστα ἀνήκων εἰς τὰς ἥττονας τάξεις τῆς κοινωνίας.

Ἄλλ' ὁ Ὅμηρος παρέστησε τὸν Θερσίτην πρότυπον φυσικῆς δυσμορφίας. Ἦτο φυσικώτατον τοῦτο διὰ τὰς αἰσθητικὰς ἰδέας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Τὸ καλὸν ἦτο προσὸν τῶν θεῶν καὶ τῶν αὐτοῖς ἐναλιγκίων ἀνθρώπων, πρὸς τούτοις ἦτο ἀπαύγασμα τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀνθρώπου. Οἷα ἡ μορφή, τοιαύδε καὶ ἡ ψυχὴ. Ἀπὸ

τῆς πρώτης ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος τὸ καλὸν ἐν τῇ ἀνθρω-
 πίνῃ φύσει ἐθεοποιεῖτο. Οἱ ἐν Σικελίᾳ Ἐγεσταῖοι ἤγειραν
 βωμὸν, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, εἰς νεανίσκον, «κάλλιστον Ἑλ-
 λήνων τῶν κατ' ἑωυτόν· διὰ δὲ τὸ ἑωυτοῦ κάλλος ἠνεύκατο
 παρὰ Ἐγεσταίων τὰ οὐδεὶς ἄλλος, ἐπὶ γὰρ τοῦ τάφου αὐτοῦ
 ἠρώϊον ἰδρυσάμενοι, θυσίησιν αὐτὸν ἰλάσκονται.» Τὸ κάλλος
 τοῦ σώματος ἦτο ἡ ἐξωτερικὴ ἐκδήλωσις τοῦ κάλλους τῆς ψυχῆς.
 Ὁ δὲ ποιητὴς τῆς Ἰλιάδος, ἐν τῷ ἀγῶνι ἐκείνῳ μεταξὺ τῆς
 χυδαϊκῆς δημοκρατίας καὶ τῆς θεοειδοῦς παμβασιλείας, σπη-
 γορῶν ὑπὲρ τῆς δευτέρας καὶ στιγματίζων ἕνα ἀποστάτην
 κατὰ τῶν θείων κοινωνικῶν νόμων, ὄφελε, παριστῶν αὐτὸν
 ὡς διεφθαρμένον τὴν ψυχὴν, νὰ παραστήσῃ ἐπίσης καὶ ὡς
 δυσειδέστατον τὴν μορφήν· οὕτω τὸ ἀποτελεσμα τοῦ σκοποῦ
 διττῶς θὰ ἦτο καταφανές. Ὁ λαὸς, ἐφ' οὗ συνήθως ἐπιδρῶσι
 μᾶλλον τὰ ὀρατὰ, ἢ τὰ ἀόρατα, ἠθέληεν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως
 αἰσθανθῆ μείζονα ἀποστροφὴν καὶ καταφρόνησιν πρὸς τὸν
 δύσμορφον Θερσίτην, ἢ πρὸς τινὰ καλὸν ἄλλως ἐπικριτὴν τοῦ
 Ἀγαμέμνονος. Δὲν συμβαίνει τοῦτο μόνον παρὰ τῷ ποιητῇ
 τῆς Ἰλιάδος. Ἐν αὐθεντικοῖς συγγράμμασιν, ἐν ποιητικοῖς ἔρ-
 γοις ἱστορικῶν χρόνων, εἴτε ἐξ ἀποστροφῆς, εἴτε πρὸς δη-
 μιουργίαν ἀποτελέσματος, οἱ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ, οἱ ἀπο-
 στάται τῶν κοινωνικῶν καθεστώτων, παρουσιάσθησαν πλέον
 ἢ ἀπαξ ὑπὸ τῶν ἀγανακτούντων ἀντιπάλων των ὡς πρό-
 τυπα φυσικῆς δυσμορφίας. Μόνον οἱ εἰς τὰς ἀνωτάτας τῆς
 κοινωνίας τάξεις ἀνήκοντες εἶνε οἱ εὐειδεῖς, οἱ κανονικοὶ τὴν
 μορφήν, οἱ ἐν ἑαυτοῖς ἐκπροσωποῦντες τὸ καλὸν ὑπὸ τὴν φυ-
 σικὴν καὶ ἠθικὴν αὐτοῦ παράστασιν· οἱ ἄνθρωποι τῶν κατω-
 τάτων κοινωνικῶν τάξεων καὶ ἐν τῇ ποιήσει καὶ ἐν τῇ τέ-
 χνῃ παρίστανται συνήθως ὡς ὑποδεέστεροι τὸ φυσικὸν εἶδος,
 ὡσεὶ βαρύνει ἐπ' αὐτῶν, κατὰ θεῖαν μοῖραν, οὐ μόνον ἡ ἠθικὴ
 καὶ κοινωνικὴ μείωσις, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἡ φυσικὴ ἐλάτ-
 τωσις.

Συμβαίνει τοιοῦτό τι βεβαίως καὶ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ
 παρὰ τῷ ποιητῇ τῆς Ἰλιάδος. Ὁ ἑλληνικὸς κόσμος, ὁ κό-

σμος τοῦ καλοῦ καὶ τῆς ἐλευθερίας, τῆς ὠραίας ἀτομικότητος, ὡς λέγει ὁ Ἐγγελος, παρουσιάζετο μόλις ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς διὰ τῆς θείας ἐποποιίας, τῆς ἱερᾶς τῶν Ἑλλήνων βίβλου. Ἀλλὰ δὲν ἦτο ἔτι κόσμος τελειῶς ἐλεύθερος, βαρύνει ἐπ' αὐτοῦ ἡ πολιτικὴ θεοκρατία, τὸ θεῖον δίκαιον τῶν Ὀλυμπίων, μεταβιβάσθην διὰ τῆς γεννήσεως ἐπὶ τῶν ἡρώων καὶ τῶν βασιλέων τῶν χρόνων ἐκείνων. Ἡ μετὰ πολλοὺς αἰῶνας πλήρης ἀποκαλυφθεῖσα ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς γῆς ἐλευθερία δὲν εἶχεν ἔτι εἶπει τὸν λόγον αὐτῆς ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ἔθνους. Ὅτε δὲ χυδαῖος ἀνὴρ διεξεδίκησεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν Ἀχαιῶν ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Τροίας ἐξ ὀνόματος αὐτῆς ἀνθρώπινα δίκαια, ἐστιγματίσθη καὶ ἐδυσφημήθη ἀμειλίκτως ὑπὸ τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως, παραστήσαντος τὸν Θερσίτην ὡς τὸν ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς δυσμορφότατον τῶν Ἀχαιῶν, ἐνῶ ἐλάμβανον τὴν θεῖαν τοῦ κάλλους ἀμοιβὴν ἕτεροι ἥρωες, γόνοι ἢ ἔκγονοι θεῶν. Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ παῖδες τῆς Ἀγλαίας καὶ τῆς Θετίδος:

«Νιρῆος, ὅς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθεν
τῶν ἄλλων Δαναῶν μετ' ἀμύμονα Πηλείων.»

N. KAZAZHS